

Mária utcai füzetek

Kiadó: Semmelweis Egyetem ÁOK Szemészeti Klinika, Felelős szerkesztő: Prof. Dr. Nagy Zoltán Zsolt
IV. évfolyam. 2018 /2. szám

ISSN 2416-240X

Átfogó terápiás megoldások a szemészetben

Quante
medical

easyret

577 nm sárga fényű fotokoagulátor

A Sublimal™ egy új kezelési eljárás retinabetegségek gyógyítására, ami magába foglalja a makuláris ödéma vagy a subretinális folyadék kezelését is.

SubCyclo

Subthreshold cyclofotokoagulátor

Az új Subcyclo lézer eljárás egyaránt megoldást jelent a nyitott és a zárt zúgu glaukoma kezelésében a ciliáris test lézeres stimulációjának köszönhetően.

PREMED
PHARMA

PREMED PHARMA KFT.

CÍM 2040 Budaörs, Gyár u. 2.

TELEFON 06 23 889 700

FAX 06 23 889 710

E-MAIL info@premedpharma.hu

WEB www.premedpharma.hu

Tartalom:

Dr. Kovács Bálint: Ifj. dr. Imre József egyetemi tanári kinevezésének centenárium (1918-2018)	5
Dr. Kovács Bálint: Tóbit vaksága és gyógyulása a Bibliában, a képzőművészetben, és a zeneirodalomban	14

(A közlemény a Magyar Szemorvostársaság 2010. évi kongresszusán elhangzott előadás alapján készült.)

Szerkesztette: Dr. Resch Miklós
Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar
Szemészeti Klinika
1085 Budapest, Mária u. 39.
Telefon: +36 20 825 8472
E-mail: miklosresch@gmail.com

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm a kiadvány olvasóit!

Immár a 6. száma készült el a nemrégiben újraindított Mária utcai füzeteknek. Jelen kiadványban a korábbi számoktól eltérő tartalommal jelentetünk meg összefoglaló írásokat a Mária utcai Szemészeti klinika 110 éves fennállásának alkalmából. Kovács Bálint professzor a Pécsi Szemészeti klinika korábbi tanszékvezető egyetemi tanára két közleményét adjuk közre. Az első írás ifj. Imre József pozsonyi, pécsi és budapesti tanári működését mutatja be, aki a Mária utcai Szemészeti Klinikát vezette 1939-től 1945-ben bekövetkezett haláláig.

A második, egy a szerző különleges témával foglalkozó nagy sikerű előadásának anyagából készített gazdagon illusztrált közleményében Tóbit vakságának és gyógyulásának bibliai, képzőművészeti és zenei aspektusait elemzi.

Köszönjük a Premed Pharma Kft-nek a kiadvány megjelentetéséhez nyújtott támogatását. Kívánom, hogy minden érdeklődő kolléga örömmel forgassa a Mária Utcai Füzetek 6. számát.

Budapest, 2018. október

Dr. Nagy Zoltán Zsolt
igazgató
SE Szemészeti Klinika

Ifj. dr. Imre József egyetemi tanári kinevezésének centenáriumra (1918-2018)

Centenary of appointing József Imre Jr. to university professor (1918-2018)

Dr. Kovács Bálint
Pécs

Pozsony 1918 – 1919

1918. március 10-én IV. Károly (az utolsó magyar király) ifj. dr. Imre Józsefet nyilvános, rendes egyetemi tanárnak a pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemen kinevezte. A pozsonyi Szemészeti klinika az Erzsébet u. 1 sz. alatt igen szerény keretek közt kezdte meg működését, a professzor mellett két tanársegéddel. Imre József nagy lendülettel látott hozzá a tanári és gyógyító munkához. Tantermi előadásainak híre a bécsi és prágai egyetemen is ismerté tették a nevét. A történelem menete azonban mindent megváltoztatott (1,2).

Az egyetem és a klinikák életének sorsdöntő eseményeiről többek között ezt írja Benke (2).

„1919 húsvétján egy nagyobb társaság kereste meg az orvosi kart, akik magukat amerikai orvosoknak jelentették be. Fogadásukra és kalauzolásukra a dékán az angolul jól beszélő Imre József professzort vette maga mellé. Amikor a társaság megérkezett, a professzorok meglepetten vették észre, hogy a társaság tagjai a prágai cseh egyetem tanársegédei. Szeptember 22-én ugyanazok az urak vették át az egyetem magyar tanáraitól a klinikákat és intézeteket, mint az egyetem újonnan kinevezett tanárai”(2).

A magyar királyi Erzsébet Tudományegyetem 1919. szeptember végén hontalanná vált.

A Pozsonyból történt kényszerű távozás után átmenetileg Budapesten a Zita kórházban és a gróf Apponyi Albert poliklinikán működött a „hontalan” klinika. Ebben az időben jelent meg a Scholtz Kornéllal írt szemészeti tankönyv első kiadása, mely nagy népszerűségnek örvendett az orvostanhallgatók között.

Az 1921. június 14-én kelt 1921:XXV. törvénycikk eldöntötte, hogy a volt pozsonyi Tudományegyetem Pécssett nyer elhelyezést.

Pécs 1923 – 1929

A Pécsi Erzsébet Tudományegyetem ünnepélyes megnyitójára 1923. október 24-én került sor gróf Klebelsberg Kuno jelenlétében.

A Szemészeti klinika kijelölt épülete a Városi Közkórház keleti szárnyán azonban alapos átalakításra szorult, melyet Imre professzor és munkatársai nagy lelkesedéssel irányítottak, olyan eredménnyel, (1.ábra) hogy az, a világ jól, és praktikusán működő tanintézetét bemutató Rockefeller alapítvány összeállításában is helyet kapott (1,2).

Az építés idején -1923/24 telén- Imre József hosszabb amerikai tanulmány és előadó körutat tett nagy sikerrel, fontos és gyümölcsöző kapcsolatokat teremtett egyeteme és klinikája számára. Több száz ajándékba kapott orvosi könyvvel, folyóirat előfizetésekkel, laboratóriumi felszerelésekkel tért haza. A Cleveland-i Szemészeti klinikán 1990-ben tett látogatásom során jó érzéssel és büszkeséggel töltött el a jelentős előadó vendégek sorában ifj. Imre József fényképe a könyvtár falán. Ugyanis 1926/27 telén újabb amerikai útján Imre professzor -többek között- négy hetes szemhéjplasztikai kurzust tartott Clevelandban a Western Reserve University szemosztályán.

A klinika átadása 1925. május 27-én történt. Imre mellett három magántanár, Albrich Konrád, Rötth András, Csapody István valamint Nónay Tibor, Kukán Ferenc tanársegéd-ek alkották a klinika oktató és gyógyító gárdájának gerincét. Az első öt évben az ismert szemorvosok közül még Klein Miklós, Klobusitsy Dénes, Boros Béla említendő.

1.ábra: A három emeletes korabeli Szemészeti klinika Garay utcai homlokzata, az északra tájolt kiugró műtővel.

Az egyetemi oktatás és a betegellátás megújult erővel indult meg. Tanrend:

- **Elméleti és gyakorlati szemészet.** Heti 7.5 óra. Hétfőtől péntekig de. 11-12.50-ig.
Dr. Imre József ny.r. tanár. Szemklinika tanterme (Garay utca 1.)
- **Szemészeti műtéttan.** Heti 3 óra. Dr. Albrich Konrád magántanár, ugyanott.
- **A szemmozgások élettana és pathológiája.** Heti 2 óra. Szombaton de. 10-12-ig.
Dr. Csapody István magántanár, ugyanott.

A klinika betegforgalma gyorsan növekedett, évi 10 000 járóbeteg, 1000 fekvőbeteg, ezret meghaladó nagyműtét volt már az első évben.

A Szemorvostársaság éves nagygyűlését 1927-ben elsőként vidéken, Pécsen tartották. Tervbe vették egy szemészeti bibliográfia összeállítását, valamint a Szemészet című folyóirat újraindítását (12).

Imre professzort 1928-ban egyhangúlag választották rektornak.

Ifj. Imre József szakmai és közéleti munkássága részletesen Schmidt, Benke, Radnót, Zajác, Boros, Kovács (1,2,4,5,6,7) közleményeiben olvasható. A pécsi tartózkodás idejéből bőséges dokumentáció maradt fent a közérdekű írásaiából, melyekből Schmidt többet is idéz (1). A továbbiakban csak a kevésbé ismert, helyi vonatkozásokra térek ki.

1928. április 20-án Pekár Mihály professzor levelet intézett a dékánhoz (2): “Ma délelőtt éppen 10 éve annak, hogy ünnepi közgyűlés keretében megalakult Pozsonyban Magyarország harmadik orvosi fakultása.

Ma 10 év után, hálátelt szívvel kell megállapítanunk, hogy – bár csonkán – de megmaradt az ország, fennmaradt az Erzsébet Tudományegyetem is, sőt fejlődött, erősödött, úgyhogy ma már bizton nézhetünk a jövő elé...”

Ekkor bízta meg a kar Imre József professzort Emlékkönyv szerkesztésére (2).

A jubileumi évben elkészült az egyetem alapításának emlékérmé (2).

Egy olasz és egy porosz miniszter és négy főpap (finn, amerikai és két német) lett az egyetem tiszteletbeli doktora (2).

Imre József rektor elkészíttette a tanács tagjainak talárját (2).

Imre József rektor és Makay István alpolgármester előkészítő munkája alapján Nendtvich Andor polgármester 1928. december 19-én a dunántúli vármegyék alispánjai, valamint a nagyobb városok polgármesterei nevében terjedelmes memorandumot juttattak el az országgyűlés és a kormány tagjaihoz az egyetemi oktatás fejlesztésének érdekében (2). Az Emlékirat hatására jelentős összegekhez jutott az egyetem, a helyi és országos szervek támogatása alapján.

1928. június 23 a pécsi Rotary Club alapítása. Alapító elnök: Ifj. Dr. Imre József egyetemi tanár.

Újraalapítva 1991. október 26. **Emlékkő a Mecseken**, a Rotary körsétányon: 1998-ban a Club-alapításának 70. évfordulóján állít emléket az Elnöknek és az alapítóknak (2.ábra).

Az alapító tagok között jól ismert pécsi neveket olvashatunk, mint Faluhelyi Ferenc, Hammerli József, Littke József, Mattyasovszky-Zsolnay-Tibor, Pekár Mihály, Vasvári Ferenc.

2. ábra. Rotary emlékkő a Mecseken

Imre József pécsi tartózkodásának irodalmi vonatkozásai

A húszas-évek második felében az ország a Trianon utáni szakadékból nehezen eszmél magára. A városban nem tevékenykedik irodalmi társaság, nincs irodalmi folyóirat, a szellemi életet az egyetem jelentette (11). A helyi közösségek számára inspiráló volt Reményik Sándor, a költő jelenléte. Ami azért történhetett meg, mert Imre Józsefet a „jó vagy rossz sorsa” Pécsre vetette. Reményik Sándor hatása az irodalmi és művészeti életben ma is érezhető.

Reményik Sándor az erdélyi költő, Imre Kálmánnak -Imre József testvérébátyjának - sógora- szembaját immár 1927. május-június és 1927. október után harmadik alkalommal kezelik Pécsen, a Szemklinikán. 1928. október 16-án levelet ír Imre Ilonkának, Imre József húgának, akihez hosszú és mély érzelmi kapcsolat fűzte. „...alig látok valamit, csak egy furcsa szemüveggel, amit Józsi adott. Rájött, hogy az én szembajom valószínűleg „burkolt távolbalátás” gyermekkorom óta, amin lehetett volna segíteni szemüveggel, csakhogy nem lehetett konstatálni a bajt, csak ilyen módon, mint most. Közélre sohasem láttam igazán jól, de a szem görcsösen akart alkalmazkodni és így előállott a szemizom görcse s mindenféle zavar és fáradtság. Azt hiszi Józsi, hogy majd egy megfelelő szemüveg sokat fog segíteni”(9). Reményik jogi tanulmányait rossz látása miatt szakította meg.

Reményik három pécsi tartózkodásáról és a Pécsen datált hét költeményről Tüskés Tibor részletes ismertetőt közölt 2002-ben (11):

Ezek keletkezésük sorrendjében: „Két fény között”; „A pécsi minaret”; „A sírtól a bölcsőig”; „Nincsen levél”; „Télelő”; „Az örök liften”; „Szemben az örökmécsessel”; és a „Non omnis moriar”. Ez utóbbit 1928. november 22-én írta. A vers címébe emelt, szállóigévé lett latin nyelvű szavakat („nem halok meg egészen”) Horatius mondta, aki e szavakkal jósolta meg költői halhatatlanságát. Reményik Sándor ekkor a pécsi Káptalan utca végén, „A székesegyház roppant tornyai” tövében található obeliszk előtt áll. Az emlékoszlopot két pécsi muzsikus, Amtmann Prosper és Weidinger Imre emlékére a pécsi zenekedvelő közönség 1866-ban emelte (3. ábra). A két muzsikus életéről, működéséről és műveikről részletes ismertetést találunk Szkladányi Péter helytörténeti írásában (10).

3.a. ábra. Emlék obeliszk a Székesegyház alatt.

3b. ábra. Emlék obeliszk a Székesegyház alatt. (részlet)

„A költő az emlékművön járhatja szemét, belül zenét hall” (11).

Valószínűleg Pécssett írta, 1927. októberében „A belülvalók árnyéka” – „Mouches Volantes” című versét, amely igen szemléletes leírása az üvegtesti homályok okozta jelenségeknek.

A belülvalók árnyéka „Mouches Volantes”

*Az üvegtestnek finomka hibái.
Holt szememben a mikroszkópium
Is alig-alig fogja megtalálni.
Ő, nem veszélyesek,
És lehet tőlük látni!*

*Csak – nem maradnak el tőlem soha.
Már vittem őket völgyek mély ölébe,
Vittem havasok ormaira.
Merítettem magányba, társaságba
Villanyözönbe, viaszgyertyalángba,
Végighurcoltam földön és egen:
Árnyékuk ott vonaglott mindenben.*

*Mit ér a kék azur,
Ha kéjkén ott repülnek?
A hamvas rózsá-arc,
Ha reá települnek?
Az aranymintás alkonyat,
Ha beleszövik magukat
E minden mintát átütő
Pokoli pontok, vonalak?
A hó fehérje, dér ezüstje,
Erdők első smaragdja is, mit ér,
Ha ez az örült szúnyog-karneval
Minden látásban, mindenütt kísér?
Jaj mit akarnak, mért jönnek velem
Végig, végig, végig az életen?!
Csak este, ha a lámpámat eloltom,
S őket a nagy rokon-sötétbe fojtom,
Csak akkor adnak pihenőt nekem.*

A verset – e sorok írója – az orvostanhallgatóknak tartott előadásai során mindig felolvasta az üvegtest betegségeinek tárgyalásakor.

Imre professzor 1929 végén elkészült a pécsi egyetemről, elfogadva meghívását az Állami Szemkórház vezetésére, amivel újabb kihívások elé nézett. (A kétgyermekes Imre család Pestre költözése az amerikai feleség miatt történt. Házasságuk végül váláshoz vezetett.) Tanszéki utódja Albrich Konrád lett. Távozása után a nyilvános rendes egyetemi tanári címét különleges elismerésként megtarthatta. (13)

Budapest 1929–1945

Budapestre kerülése után töretlen erővel látott munkához. Megfelelő körülmények híján is, itt születtek ekkor (rövid 10 év alatt) a magyar szemészet legkiemelkedőbb eredményei. A mindennapos retina műtétek, a továbbfejlesztett szaruhártya átültetés nemzetközi elismerést is kapott, a hazai betegellátás színvonalát pedig a legmagasabb szintre hozta fel.

Imre 1939. szeptember 1-én a Mária utcai Szemklinika vezetésére kapott kinevezést. Töretlen erővel és tervekkel kezdett a munkába, megírta a szaruhártya átültetés monográfiáját. A háborús viszonyok közepette a sok megerőltető munka is hozzájárult egészsége megromlásához. Második, svéd származású felesége, Ebba Bank szerető gondoskodása mellett jó módban élte utolsó éveit. Tanári kinevezésének 25. évfordulóján tanítványai a „Orvosképzés” különszámát ajánlották mesterüknek és Antal Károly szobrászművész (Radnót Magda férje) nagyon szép portré-plakettjével ajándékozták meg.

1941–1945 között a Magyar Szemorvostársaság elnöke.

1945. január 22.-én Budapesten, a gellérthegyi Pipacs utca 3. sz. villájuk óvóhelyén – a város bombázásának idején – felesége karjai között tért vissza a lelke teremtményéhez. Ideiglenesen a villa kertjében hantolták el, majd a Farkasréti temetőben nyert végső nyugalmat.

Ifj. Imre József professzor szakmai munkásságáról

Imre József tudományos munkája sokrétű. Mindig olyan tudományos problémák izgatták, amelyek a gyakorlati gyógyítást is szolgálták. Első éves hallgató korában Kolozsvárott, az Apáthy intézetben, a neurohistológia alapjaival ismerkedett, majd Budapesten egy év múlva az élettani intézetben az atropin és a pilocarpin nyál- és verejtékmirigyekre gyakorolt hatását vizsgálta szövettani módszerekkel.

Pécsi tanári működése idején a súlyos dél-baranyai trachoma helyzetre tekintettel egy 18 ágyas fertőző pavilont létesített. A bőséges epidemiológiai tapasztalata alapján trachoma kutatómunka kezdődött a pécsi klinikán. Imre elsőként ismerte fel a szemnyomás és a belső elválasztású mirigyek közti összefüggést. Eredményeit a kairói nemzetközi kongresszus felkért előadójaként ismertette. Közléseit sok méltatlan támadás érte, állításait sokan kétségbe vonták, ennek ellenére sem csüggedt. Balassa emlékelőadásában az összefüggésekről további bizonyítékokkal állt elő. Munkáját Radnót folytatta, és eredményeit a „Szemészet neuro-endokrinológiai vonatkozásai” című munkájában összegezte. Klinika

vezetőként töretlen energiával és lelkesedéssel szolgálta a magyar szemészet fejlődését. A zárt tokos szürkehályog műtétet, az abláció ellenes műtétet, és a szaruhártya átültetést elsőként elterjesztette. Foglalkozott az immunológiai aspektusokkal is. 1942-ben megjelent a „Szaruhártya átültetés klinikai és histológiai tapasztalatai” c. munkája, mely a műtét hazai elterjedéséhez és a további kutatásokhoz jelentősen hozzájárult.

A német és francia nyelven megjelent: „Szemhéj-plasztikák és az arc lágyrészeinek képző-műtétei” című monográfiája nemcsak szemészek, de plasztikai sebészek számára is alapmű.

Az íves plasztika mint „magyar plasztika” a világ minden jelentős sebészi és szemészeti kézikönyvében idézett műtét.

Az Imre Iskoláról

Imre, orvosi gondolkozásában a beteg emberi szervezet és szervek egységét látta és tanította. Pécsi utódját, Albrich Konrádot ösztönözte a „Szembetegségek és szemtünetek összefüggése a szervezet egyéb betegségeivel” című könyv megírására. Az irány, – amelyet Imre képviselt módszerességében, a pontos megfigyelésben, a sebészeti technikában, – a legtökéletesebbre való törekvés. „Egy tudományos iskola nem önmagában a tudás és produktivitás kifejeződése, ehhez tartozik a mesterség, a tudományoszeretet átadni tudása, a tanítványok iránti szeretet, felelősség és megbecsülés (6).”

„A szemészet tudományában és műtéttanában korszakalkotó volt, de kiemelkedő Imre József iskolateremtő tevékenysége is” (6). Azt vallotta: „A tanító szakember, különösen az orvos, ha mentesíteni tudta gondolkodását a hiúságtól és önzéstől, életcélját akkor érezheti megközelítettnek, ha tanítványaira tekintve egyre nélkülözhetőbbnek látja önmagát”.

Az Imre iskola tanszékvezető tanárok, osztályvezető főorvosok sorával gazdagította a magyar szemészetet, hatása napjainkban is követhető. Tanszékvezető tanárok: Albrich Konrád, Nónay Tibor, Kukán Ferenc, Boros Béla, Radnót Magda, Németh Béla, Kahán Ágost, Takáts István. Az Imre iskolához tartoznak a felsoroltak tanítványai, tanszéki utódai, mint Imre György, Varga Margit, Kovács Bálint, Salacz György”(8).

„Non omnis moriar”

„Különös, valamiért osztoznia kellett azok sorsában, akiket a magyar történelem akkor beköszöntött új korszaka hosszú időn át megfosztott a megérdemelt méltatástól” Schmidt (1).

1951: A Szemészet-ben Nónay Tibor emlékezett meg a korábban elhunyt Ifj.Imre Józsefről és méltatta tevékenységét. A tanítványok egy-egy tanulmánnyal tisztelegtek emléke előtt (12).

1957 (1960,1970): Nónay Tibor és tanítványai Imre József sírjánál (3).

1967: Az újjáalakult Magyar Szemorvostársaság első szekcióülésén Boros Béla megemlékezett a klinika alapítójáról, Ifj.Imre Józsefről, aki munkatársaival új szemészeti iskolának vetette meg alapjait (12).

- 1970:** Halálának negyedszázados évfordulójáról tanítványai a Szemészet-ben emlékeztek meg (12).
- 1972:** A SOE budapesti ülésére magyar és angol nyelven megjelent Radnót Magda és Kenyeres Ágnes Imre monográfiája (4).
- 1972:** A Magyar Posta emlékbélyeget adott ki, első ízben átadták Ebba Bank által alapított Imre díjat (4, 5).
- 1972:** A Tömő utcai új Szemklinikai előcsarnokában felavatták Schaár Erzsébet ifj.Imre József bronz reliefjét (jelenleg a Mária utcában).
- 1975:** Boros Béla: Az Imre iskoláról, Szemészet 112, 9-14
- 1984.** jún. 8.: Ünnepi tudományos ülés ifj.Imre József születésének 100, valamint a Mária utcai Szemklinikai fennállásának 75.évfordulója alkalmából. Budapest, Mária u. klinika tanterme.
- 1884:** Madarassy Walter: Emlékérem Dr.Imre József születésének 100.évfordulójára
- 1984:** Ünnepi tudományos ülés a centenárium alkalmából a Pécsi Orvostudományi Egyetem tudományos szakosztályában.
- 1985:** Imre József Jr.- Blaskovics László jutalomérem alapítása.
- 1993:** Emlékelőadás a Pécsi Rotary klub alapításának 65. évfordulója alkalmából, Dr. Kovács Bálint a Szemészeti klinika igazgatója.
- 1995:** Tudományos ülés ifj.Imre József halálának 50.évfordulóján, megjelent a Szemészet 1996. 1. számában.
- 1998.** szept. 25. Emlékülés: 90 éves a II Szemklinikai
Imre György: Az Imre Iskoláról
Salacz György: Az emlékszoba és kiállítás megnyitása (3).
- 2002:** Imre József Jr. Club alapítása Pécsen (7)
- 2003:** Boros Béla születésének 100.évfordulója, Pécs, Imre József Jr. Club rendezvénye.
- 2005:** Tudományos ülés ifj. Imre József halálának 60.évfordulóján. Siófok, Imre József Jr. Club rendezvénye
- 2009:** a Pécsi Városi Bíróság törölte az Imre József Jr. Club-ot.
- 2013:** Ifjú Imre József terem felavatása a felújított Mária utcai Szemklinikán (14).
- 2013** Schaár Erzsébet: ifj. Imre relief áthelyezése (14).
- 2015:** Ünnepi tudományos ülés a Mária utcai Szemklinikán ifj.Imre József halálának 70.évfordulóján.

Hivatkozások

1. Schmidt Pál: Szeretet Szolgálat Szenvedély. Arcképek a pécsi orvoslás múltjából, Pécs 2012.
2. Benke József: A Pécsi Orvostudományi Egyetem története, Pécs, 1992.
3. Bögi Júlia (szerk.) Képek a 90 éves Mária utcai Szemkliniká életéből Budapest 1999.
4. Radnót Magda, Kenyeres Ágnes: Ifj.Imre József, Akadémiai kiadó, 1971.
5. M. Zajác: Ophthalmology in Hungary, Budapest, 1997.
6. Boros Béla: Az Imre Iskoláról, Szemészet 112.9-14.1975.
7. Kovács Bálint: Kell-e példakép? PTE Orvostudományi Hírmondó, 2008. április-május .
8. Bögi Júlia: A szemészet krónikája egyetemünkön. Budapest, 2013. 84.o.
9. Reményik Sándor: Álmodsz-e róla? Kiadatlan versek és levélszemelvények. Orpheusz könyvek, Budapest, 1990, 537.o.
10. Szkladányi Péter: Fejezetek Pécs világi zenéjéből a 19. század első felében Weidinger Imre és Amtmann Prosper művészete, Baranyai helytörténetírás, 1980, a Baranya Megyei Levéltár Évkönyve 1981. 81-153.
11. Tüskés Tibor: Reményik Sándor és Pécs, Pécsi Szemle 2002 (5. évf.) 1. szám, 102-106.
12. Németh János, Nagy Zoltán Zsolt (szerk.): Emlékkönyv a Szemészet folyóirat alapításának 150. évfordulójára. Budapest, 2013.
13. Lengvári István (szerk.): Pécsi Egyetemi Levéltár. Katalógus 1. Dékáni rendes és rendkívüli ülések napirendi pontjai.
14. Nagy Zoltán Zsolt: A Mária utcai Szemészeti klinika felújításának története. Budapest, Semmelweis Egyetem, 2013.

Levelezési cím: kovacsbalint@gmail.com

TÓBIT VAKSÁGA ÉS GYÓGYULÁSA a Bibliában, a képzőművészetben, és a zeneirodalomban

Blindness and cure of Tóbit in the Bible in the fine arts and in the musiology

Dr. Kovács Bálint

A Tóbiás könyve vallásos, romantikus családi történet. Tóbit Naftali törzséből származott, az asszírok fogságba hurcolták, Ninivében élt, de a törvényt megtartotta és szerette honfitársait. Később megvakult és bánatában kérte Istent, hogy vegye el az életét. Ekbatanában a rokonoknak, Ráguelnek volt egy lánya Sára, akinek egymás után meghalt 7 vőlegénye. A nászéjszakán megölte őket Azmodeus démon. Sára is azért imádkozott, hogy Isten szabadítsa meg a szégyenletes élettől. Isten meghallgatta a két szerencsétlen imáját. Elküldte Ráfael angyalt, aki az ifjú Tóbiást, Tóbit fiát, elvezette Ráguelhez, feleségül vette vele Sárát és orvosságot adott, hogy meggyógyítsa apja vak szemét.

A családi érzület különleges erővel jut kifejezésre Tóbiás könyvében. Igen nemes a felfogása a házasságról és a fiúi szeretetről. Rafael angyal kinyilvánítja Isten gondoskodó tevékenységét, melynek ő az eszköze. Tóbiás könyve nagy szabadsággal kezeli a történelmet és a földrajzot (4). A történet szerint Tóbit ifjúkorában megérte az ország kettészakadását Salamon halálakor (931) Tob.1:4. Elhurcolták Naftali törzsével (734) Tob.1:10. Tóbit 67 éves volt mikor megvakult, gyógyulása után nagy jómódban élt, 112 éves korában halt meg, Ninivében temették el. Tóbiás és Sára visszaköltözött Ekbatanába, Tóbiás 117 évet élt tisztességben, becsületben és még tanúja volt Ninive pusztulásának.

A földrajzi leírások is pontatlanok: a hegyek között fekvő Rages és a síkságon elterülő Ekbetana között két napi járóút van (Tob.5:6) amíg Ekbetana 2000 m magasan fekszik, sokkal magasabban mint Rages és a két város távolsága 300 km.

Tóbiás könyvének alapjai visszanyúlnak legalább a Krisztus előtti hatodik századba. Tóbiás könyvét a szórványban élő zsidók írták, talán Egyiptomban, Kr.e. 4-2. sz.-ban. Eredeti héber forrásból i.e. 250 körül görögre fordították (Septuaginta, Alexandria). Szent Jeromosnak rendelkezésre állt a latin nyelvű Vulgáta (390-406) számára egy káld, arám szöveg (elveszett). Csak legújabban (1952) fedeztek fel a Holt-tenger mellett héber és arám nyelvű töredékeket (5).

Csak későn került be a szentírási kánonba, Tóbiás és Judit könyve a héber bibliából hiányzik, és a XVII.sz. végétől a protestánsok sem fogadják el (apokrif= rejtett könyvek). Ezek deuterokanonikus könyvek, amelyeket a katolikus egyház némi habozás után ismert el az egyházatyák korában. Nyugaton a hivatalos kánonba a 382-i római zsinaton került be, amíg keleten a konstantinápolyi zsinat 662-ben fogadta be. A tridenti zsinat 1546-ban hiteles és Istentől ihletett írásnak erősítette meg (1,2).

A könyv irodalmi elliptikus formát követ, két gyújtópontja a vakság (2:9-11) és a gyógyítás (10:1-14, 11:1-16). A három alárendelt történet (Sára története; Rafael története; Az utazás és az esküvő) vagy a vakság jelentését hangsúlyozza, vagy a gyógyítást készíti elő (3).

Tóbiás könyve rendkívül népszerű volt a 16-17. századi festők körében. Később, a 18-19. században valószínűleg nem a történet teológiai tartalmának, hanem inkább mint népszerű vallásos irodalomnak, a népi vallásosságban betöltött szerepének, végsősoron a hős és segítő társa minden bajt elhárító szövetségének köszönhető (4).

Tóbit Ninivében betartotta a vallási és étkezési szabályokat és rátermettsége miatt a király bevásárlója lett Médiában. Jól ment a sora, vagyonát Ragesban Gabaelnél, Gabri testvérénél helyezte letétbe. Ninivében sorstársainak bőséges alamizsnát osztogatott, és titokban eltemette a halottakat. Az új király idején megbízatása megszűnt, de jótékonyágát folytatta. Püünkösdkor fia jelentette egy hitsorsosa erőszakos halálát. Tóbit a testet bevitte egy házba, hogy napnyugta után eltemesse (1,2).

Tóbiás könyvének különleges képi ábrázolása egy bélyegtervezeten látható. A felső sorban a titkos temetés, a megvakulás, Rafael megjelenése, míg az alsó sorban Tóbit tanácsai, a víziszörny és a gyógyítás.

1.kép: Jean (szerk.), Marseille, 1820, Tóbit története, bélyeg.

Célkitűzés

Az apokrif Tóbiás könyve meseszerű, szabadon kezeli az időt és teret is, mindazonáltal egyetemes és örökérvényű. Mégis, mi késői olvasók valóság tartalmat keresünk, főleg ha az érintkezik tapasztalatokkal, megszerzett és gyakorlott tudásunkkal. A vizsgálatunk tárgya egy családtörténet: formája a bibliai szöveg, valamint a több mint kétezer éves történet késői képzőművészeti és zenei hatásának elemzésére irányul. Egyik sem objektív, egészében nem tényyszerű, de mindhárom forrás érzelmeinkre hat.

Ha a képzőművészetről általánosságban kívánunk beszélni szinte kézenfekvő, hogy analógiaként a zenéhez folyamodunk. Már Micheangelo azt állította, hogy a jó festmény tulajdonképpen olyan mint a zene: melódia amit csak az értelem foghat fel. Tudjuk, lehetséges a világlátó és érző művész kézjegyét, azaz a művét vizsgálni. Kellő felkészültség híján egy ismeretlen kép felszínéig jutunk csak el, nem értjük az ábrázolt téma szívét és lelkét. Minél teljesebben értjük meg az eredeti műalkotást, annál többszínű és mélyebb gyönyörűséggel szolgál.

A Bibliai történet az alap, a kiindulás, innen próbálom megfejteni a képzőművész alkotásán, valamint a zeneművön keresztül azt a mondanivalót, melyek a témához vonzották. Rembrandt vonzódása valószínűleg apja látásával kapcsolatos, ahogy Händel látásromlása is két oratóriumában is tetten érhető. A természet pusztá másolása nem vezethet a tökéletes ábrázoláshoz, a festőnek, a zeneművésznek a lényegét kell ábrázolnia, és így jutunk el az esztétikai élményhez, ami harmónia és rend, azaz a szellem világa. Ebben a művész személyisége is benne van.

A látás elvesztése egy banálisnak tűnő ok miatt, esetünkben nem keltette fel a művészek érdeklődését. Amig pl. Sámson brutális megvakítása több művészt is megérintett. Komoly kutatómunka eredményeként mindössze két művet tudunk bemutatni, és egyik sem „hagyományos” művészi alkotás.

A gyógyítás, a gyógyulás viszont több száz művészeti alkotás megszületését eredményezte, mert a téma izgalmas, reményt adó, sikert mutat. Közel 100 képzőművészeti alkotásból válogattam ki az itt bemutatott példákat, reményeim szerint ha nem is lehet teljes, de kerek. Ezek az alkotások nem illusztrálják a bibliai szöveget, hanem annál inkább megvilágítják.

Az is volt a célom, hogy tovább gondolkodásra, további tájékozódásra sarkalljam az olvasókat, azokat, akik tudják hivatásukból fakadóan, hogy minden alkotás, minden műtét egyedi, és magán viseli megalkotója egyéniségét.

A vakság

(Tóbiás könyve 2:1-11)

„Éjszaka megfürödtem, kimentem az udvarra és lefeküdtem a fal tövébe. Mivel meleg volt, nem takartam be a fejemet. Nem tudtam, hogy verebek fészkelnek fölöttem a falon. Meleg ürülék hullott a szemembe. Fehér foltok keletkeztek rajtam, úgyhogy orvoshoz kellett fordulnom. Minél több kenőcsöt használtam el, annál vaksibbá váltam a foltoktól, végül egészen megvakultam.”

„Négy évig nem láttam, sajnáltak is nagyon a testvéreim. Két évig Achikár gondoskodott eltartásomról, amig Elümaiszba nem ment.”

2. kép: **Lorenz Ling**, XVII.sz. Alsace, Franciaország

Tóbit vakságának valószínű oka

Littman (6) határozottan elfogadja a bibliai történet valóságát, miszerint: *„Blindness can be caused from bird dropping in the eye, and resulting chlamydia infection. There is a recent case in Hawaii of this.”*

Sutton (7) szerint a vakság oka kétoldali **cataracta**, a gyógyulás pedig az erősen irritáló epe miatti dörzsölés következtében fellépő lencse luxáció az üvegtestbe.

Tompson és James szerint (8) Tóbit a temetés közben fertőződött és súlyos szepikus **szemgyulladás** szenvedett. Szerintük kevésbé valószínű, hogy madárürülék következtében kétoldali hirtelen vakság lépjen fel.

A biblia leírásnak leginkább megfelelő **Johnson** álláspontja (9) a vakság okáról és a gyógyításról, miszerint az epe erősen irritáló hatására a **trachomás pannus** levált a szaruhártyáról és eltávolíthatóvá vált.

Sziklai hályogszűrésre alkalmas eszközt lát Tóbiás kezében Rembrandt stuttgarti festményén, ezért a vakság okának kétoldali szürkehályogot feltételez (10). Ezt alátámasztani látszik pl. Luther bibliafordítása, aki „**star**” kifejezést használ (amely a hályog mellett, más betegségek megjelölésére is szolgált), amíg a Károli biblia: „hályog”-nak tulajdonítja a vakságot.

Megjegyzendő, hogy a hályog terminológia sem feltétlenül azzal a tartalommal bírt a történelem során, mint jelenleg. Például a holland nyelvű „Statenbijbel”, 1637 „**witte schellen**” kifejezést használ, és Haydn: „Tóbiás visszatérése” c. oratóriumában, az olasz nyelvű librettóban „panni” szerepel (17).

A különböző korok más és más leírásaiban ugyanaz az elváltozás más néven szerepel (14), ezért a terminológia során fontos a meghatározás. Amit ma trachomának nevezünk, a korai leírásokban „Ophthalmias” gyűjtőfogalom volt:

Celsus (AD29) „Aspiratudo”, **Plinius** (AD50) „Lippitudo” kifejezést használt. A latin **trachoma** kifejezés a görög „érides” átvétele. A Közhasznú Magyar Szótár 1865-ben „**szemhéji zuzmó**” elnevezést ad a trachomára. A 18- 19. században ophthalmia, military ophthalmia, egyiptomi szemgyulladás, trachoma vegyesen szerepel. **Fabini** tankönyvében(13) „**Generalia de ophthalmia** 22-72 §”-ban, és a Trachoma külön fejezetben még az 540-545 §-ban is szerepel.

Érdekes még a hagyományos nehézfémű collyriákkal való kezelés is. Témánk miatt megemlíthető az MSD Orvosi Kézikönyv 1999-2006 kiadásában szereplő megállapítás is: „Ritkán előfordulhat, hogy a cornea éreződése teljesen visszafejlődik és a cornea átlátszóvá helyreáll minden kezelés nélkül”. A Magyar Orvosi Szótár szerint a trachoma a szem kötőhártyájának gennyes, ragályos idült gyulladása, mely gyakori vakságot okoz.

A betegség pontos leírása több mint négyezer éve ismert (12), annak fertőző jellegét csak 1803-ban írta le Larrey francia katonáorvos. A trachoma mindmáig a legelterjedtebb fertőző betegségek közé tartozik.

A kórok pontos ismerete nélkül a kezelés empirikus volt. A XX.század elején Halberstadter és von Prowazek az epithelsejtek zárványait fedezték fel, a kórokozót magát csak 1946-ban, Fei Fan-tang kutatócsoportja izolálta, és ezután vált lehetővé a célzott antibiotikus kezelés is.

A vakság az Ószövetségben és az Újszövetségben.

A korai **Mózes és Illés** hagyományokban a vakság gyógyításának nincs nyoma (15). A késői judeaizmusban a vakság Isten büntetése (I Móz 19:11, II Kir 6:18, Csel 9:8,9).

Lea „szeme gyenge (kifejezéstelen) volt”(Károlyi biblia, I Móz 29:17); **Izsák** (I Móz 27:1) „Mikor Izsák megöregedett és szeme elhomályosodott úgy, hogy nem látott;” **Éli** (Sam 3:2) „ A szeme már kezdett gyengülni, nem sokat látott”; **Achia** (Kir 14:4) „ Achia már nem látott, mert szeme elgyöngült az öregségtől”; **Jacob** (Israel) (Móz I 48:14) „Izrael szemei az öregség miatt homályosak voltak és már nem látott jól”; **Tóbit** esete (Tób 2:11) baleset; **Sámson** szemét a filiszteusok kiszúrták (Bir 16:21); **Cidkiját**, Judea királyát Nabukadnezár, Babilon királya i.e. 587-ben elfogatja: „Cidkiját pedig megvakíttatta, majd láncra verve Babilonba hurcoltatta” (II Kir 25:7).

A társadalmi rendben Isten a vakok őrzője: A vak félvezetését 12 átokmondás tiltja (Deut 15:2).

Jézus csodálatos gyógyításai

Jerikóban **Bartimeus meggyógyítása** (Mk 10:46-52, Mt 20:29-34, Lk 18:35-43); A **Betsaidai vak** meggyógyítása (Mk 8:22-26, Mt 9:27-29); A **vakon született** meggyógyítása (Jn 9:1-7).

Tóbit, Anna és a kecske

(Tóbiás könyve 2:11-12)

„Feleségem kétkezi munkába fogott: gyapjút font, vásznat szőtt, megrendelésre dolgozott és pénzt kapott érte. Egyszer, március hetedikén elkészült az egyik darabbal és átadta a megrendelőknek. Ezek mind kifizették, amivel tartoztak, aztán ráadásul még egy kecske-gidával is megajándékozták.”

3. kép: **Fabritius, Barent** (1624-1673): Tóbit, Anna és a kecske. Rijksmuseum, Amsterdam

4. kép: **Rembrandt, Harmensz van Rijn**: Tóbit megvádolja Annát (1626) olaj, 39,5x30cm. Rijksmuseum (Thyssen letét), Amsterdam

Tóbit megvádolja Annát

(Tóbiás könyve 2: 13-14)

„Amikor a közelembbe ért, elkezdett mekegni. Szóltam a feleségemnek és megkérdeztem tőle: Honnan van a gida? Talán csak nem lopott jószág? Add vissza a gazdájának! Lopott jószágot nem szabad megenni. Azt felelte: Ráadásul kaptam a munkámért járó pénzen kívül. De nem hittem el neki és ráparancsoltam, hogy vigye vissza a gazdájának. (Egészen kipirultam a méregtől.) De ő sem maradt adós a felelettel: Mire mentél az alamizsnáddal és a jótéteményeddel? Csak rád kell nézni és meglátszik, mennyit értek!”

Tóbit tanácsai fia számára

(Tóbiás könyve 4 : 20)

4. kép részlete: a vak Tóbit - borús szemfelszín.

5. kép: **Rembrandt, Harmensz van Rijn:** Tóbit és Anna (1659)
olaj, 40,5x54 cm. Stichting W. van der Vorm, Rotterdam

„Aztán fiam, azt is elmondom neked, hogy 10 talentum ezüstöt letétbe helyeztem a médiái Rágesban, Gábaelnél, Gábri fiándl.” (Egy talentum ezüst = 43,65kg)

„Apám, mindent megteszek, amit parancsolsz.

De hogyan kérhetném el azt a pénzt, amikor ő sem ismer engem és én sem ismerem őt?

Milyen bizonyítékot adjak neki, hogyan higgyen nekem és visszaadja a pénzt?

Aztán az utat sem tudom, amelyen Médiába kellene mennem.”

Tóbit: „Van róla írás, amelyet mind a ketten aláírtunk, aztán én kettévágtam, hogy mind a kettőnknek jusson belőle egy rész. Az egyik fele nálam van, a másik a pénz mellett. Húsz éve már, hogy ezt a pénzt letétbe helyeztem”.

Tóbiás kísérője

(Tóbiás könyve 5 : 4)

„Tóbiás elment, hogy egy jó vezetőt keressen, aki elkíséri Médiába. Kint Rafaellel találkozik, az angyallal: ott állt előtte, [de ő nem tudta, hogy Isten angyala].”

6. kép: **Guardi, Gianantonio** (1699-1760): Az angyal megjelenik Tóbiásnak (1750) Chiesa dell'Angelo Raffaele, Velence

Tóbiás kísérője

(Tóbiás könyve 5: 10-13)

Az angyal belépett a házba.

Tóbit így szólt: „Mi örömöm lehet még nekem? Megvakultam, nem látom a ragyogó eget, olyan sötétség borul rám, mint a halottakra, akik már nem látnak világosságot. Élő halott vagyok: hallom az emberek hangját, de látni nem látom őket.”

Az angyal azt mondta neki: „Bízzál, Isten nem késlekedik, meggyógyít. Bízzál! Azarja vagyok, a nagy Ananiásnak a fia, a testvéreid közül. Vele megyek. Ne félj semmit. Oda is, vissza is szerencsés lesz az utunk, mert az út biztonságos.”

Tóbit azt mondta neki: „Szerencsés utat.

De az anyja sírt és így szólt Tóbithez: Miért küldted el a fiamat? Hát nem ő volt a bot kezünkben, amikor jött és ment előttünk? Azt hiszem, nem a pénz a legfontosabb, a fiunkhoz képest meg mit számít?

Ne aggodalmaskodj, hiszen jó angyal utazik veled, így szerencsés lesz az útja és egészségben haza is tér majd.”

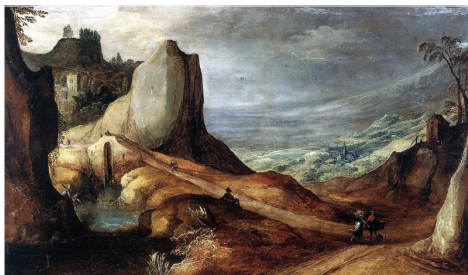

7. kép: Anonym, XIX. sz.: Tóbiás indulása, Reims, Szépművészeti múzeum

Tóbiás utazása

(Tóbiás könyve 6:2)

„A fiatalember meg az angyal útra kelt, a kutya ment utánuk, kettesben mentek, és mire az első este leszállt, a Tigris folyóhoz értek, és ott éjszakáztak”. (8. kép)

8. kép: **Momper, Joos de** (1564-1635):
Tóbiás utazása
Olaj, 90x136 cm. Rockoxhouse, Antwerpen

Tóbiás esete a hallal

9. kép: **Lastman, Pieter Pietersz** (1583-1633):
Az angyal és Tóbiás a hallal (1625). Olaj, 34,3x59 cm. Szépművészeti Múzeum, Budapest

(Tóbiás könyve 6: 3-9)

„A fiatalember lement a folyóhoz, hogy megmossa a lábát. Egyszer csak kivetődött egy nagy hal a vízből és az be akarta kapni a fiú lábát. Erre felkiáltott, de az angyal biztatta: Fogd meg a halat, ne engedd el. A fiú elkapta a halat és a partra húzta.”

„Ekkor így szólt hozzá az angyal: Vágd fel a halat! Vedd ki a szívét, a máját és az epéjét, és vigyázz rájuk jól, mert a szív, a máj és az epe jó orvosságnak.” A hal egy részét megsü-tötték, hogy legyen mit enniük, a többit meg besózták.”

„Akkor a fiú megkérdezte az angyalt:

10. kép: **Savoldó, Giovanni Girolamo**: Tóbiás és az angyal (1530), olaj, 120x60 cm, Galeria Borghese, Róma

Azarja testvér, mire jó a hal szíve, mája, epéje?...Az angyal így felelt neki: Ha elégetik a hal szívét és máját, s a démon vagy gonosz szellem gyötörte férfi vagy nő előtt füstölnek vele, mindenféle rossz nyavaja örökre elmúlik, még nyoma sem marad.” „Ami meg az epét illeti, az meg szemkenőcsnek jó: ha valakinek fehér foltok vannak a szemén, csak rá kell fújni a foltokra, és meggyógyul.”

11. kép: Szombathelyi Székesegyház, Madonna-kápolna. Festette – a hozzáférhető adatok szerint – Josef Winterhalder (1743-1807), Maulbertsch legjobb tanítványa 1798 és 1800 között

12. kép: **Verocchio**: Tóbiás és az angyal, 1470. Tempera, fán.

Az epe mint gyógyszer: „Epe” az Ószövetségben szerepel (Jób 16:13, Tóbiás 14:7) más-hol héber nevén („ros”) említi, mint növényi és állati méreg. **Ebers papirus:** – „For white spots in the eyes” .... teknősbéka epét mézzel elegyítve a szembe juttatják. **Hammurabi törvény könyve** (1950 B.C.) [ford.: Krause (1934), 51. oldal]: Ha az ember szeme szárazságtól szenved, dörzsölje be hagymával, sörbe téve igya meg, és olajat tegyen a szemébe. Kibelezett sárga békát darabolja fel és keverje össze epével péppé, majd helyezze a szembe. **Hippokratesz és követői** helyi kezelése szembetegségeknel – réz, rézoxid, ólom collyrium formában + sáfrány, mirha, szőlőkivonat, kecske epe, méz, tengeri hagymák, talcum, ébenfa. **Celsus** szerint kecske epe alkalmas trachoma kezelésére **Paracelsus és kortársai** a 16-17. században is alkalmazzák a kecske epéjét trachomás betegeken.

Horton A. Johnson összefoglaló közleményében (9) az epe mint gyógyszer hatásosságára vonatkozóan kijelenti, hogy mint hagyományos trachoma gyógyszer, hatásosnak bizonyulhatott, mivel újabb 2000 évig alkalmazták. Véleménye szerint az epe – homeopátiás elv alapján – a gyulladós folyamatot mint ugyancsak gyulladást okozó anyag „kezeli”. Ezúton a vakságot okozó pannus teljesen visszafejlődhet, és a cornea ismét átlátszóvá válhat. **Perera**(11) 1949-ben még ajánlott lehetőségként említi.

Tóbiás visszatérése

(Tóbiás könyve 10: 13)

„Tóbiás elégedetten távozott Rágueltől.”

(Tóbiás könyve 11: 2-5)

Rafael: „Tudod milyen állapotban hagytuk ott apádat. Menjünk előre, tegyük rendbe a házat, s feleséged a többiekkel majd utánunk jön.” (Azt is meghagyta neki az angyal, hogy az epét vigye magával.)

(Tóbiás könyve 11:5-10)

„Anna csak ült és az utat kémlelte, nem jön-e a fia. Egyszer csak megpillantotta, amint közeledett és azt mondta az apának: Nézd csak, jön a fiad meg az a férfi, aki elment vele.”

„Az anyja odafutott, a fia nyakába borult és így szólt hozzá: Csakhogy újra láthatlak! Most már akár meg is halhatok. És sírt. Tóbit is fölkelte. Megbotlott, de azért ki tudott menni a kapun. „

13. kép: **Rembrandt**: Tóbit Tóbiás üdvözlésére indul (1645). Rézkarc. Magángyűjtemény.

14. kép: **Le Sueur, Eustache** (XVIII.sz.). Tóbiás visszatérése. Louvre, Párizs

15. kép: **Anonym**, 1640: Tóbiás visszatérése. Nevers, Fajanszmúzeum.

16. kép: **Anonym**, (XVIII. sz.): A fiatal Tóbit megmentése. Dijon, Szépművészeti Múzeum.

Tóbit visszanyeri látását

(Tóbiás könyve 11:7-9)

„Rafael így szólt Tóbiáshoz, mielőtt még odaért volna az apjához: Tudom, hogy megnyílik apád szeme. Kend a hal epéjét a szemére, az orvosság majd csípi és fehér hártyát választ le a szeméről. De visszanyeri a látását és meglátja a napvilágot.”

17. kép: **Assereto, Giocchino** (1632):
A gyógyszer előkészítése. Palazzo Pitti, Firenze

(Tóbiás könyve 11:10-14)

„Ekkor Tóbás odasietett hozzá, (kezében vitte a hal epéjét). Ráfúj a szemére, és átölelve így szólt hozzá: Bízzál atyám!” „Aztán bekente (a szemét) az orvossággal, megvárta amíg hat, majd mind a két kezével kivett egy-egy hártyát a szeme sarkából.”

„Ekkor apja a nyakába borult. Sírva mondta: Látlak fiam, szemem fénye”

18. kép: **Assereto, Giocchino** (1632): Tóbiás meggyógyítja apja vakságát. Musée des Beaux-Arts, Marseille.

Tóbit visszanyeri látását

(Tóbiás könyve 11:11-15)

Bernardo Strozzi, a XVII.sz. nagyhatású olasz festője Genovában és Velencében működött. Caravaggio és Rubens művészetet hatott leginkább rá. Az itt bemutatott képből 8 csaknem azonos példány készült. A legnevesebb alkotás Szentpéterváron, az Ermitage múzeumban van.

19. kép: **Massys, Jan**: Tóbit gyógyulása (1550).
Musée de la Chartreuse, Douai

20. kép: **Strozzi, Bernardo** (1584-1644): Tóbit gyógyítása (1630-35).
Olaj, 146,1 x 223,5 cm. The Metropolitan Museum of Art, Cleveland, USA; Prado Museum, Madrid

Tobit visszanyeri látását (Tóbiás könyve 11:11-15)

21. Kép: **Strozzi, Bernardo:** Tóbit gyógyítása (1635). Olaj, Ermitage, Szentpétervár.
Tobit visszanyeri látását (Tóbiás könyve 11:11-15)

22. kép: **Rembrandt**: Tóbiás visszaadja atyja látását (1636). Olaj, 47x39 cm. Staatsgalerie, Stuttgart.

23. kép: **Anonym**: Catedrale de Troy de Baie, Franciaország

Tobit visszanyeri látását (Tóbiás könyve 11:11-15)

24. kép: **Anonym** (XV.sz.) Tóbit gyógyítása. Festett üveg. Victoria and Albert Múzeum, London

26. kép: **Coyvel, Antoine** (1717): Fia meggyógyítja Tóbit szemét. Faliszőnyeg. Mobilier National, Paris
Tobit visszanyeri látását (Tóbiás könyve 11:11-15)

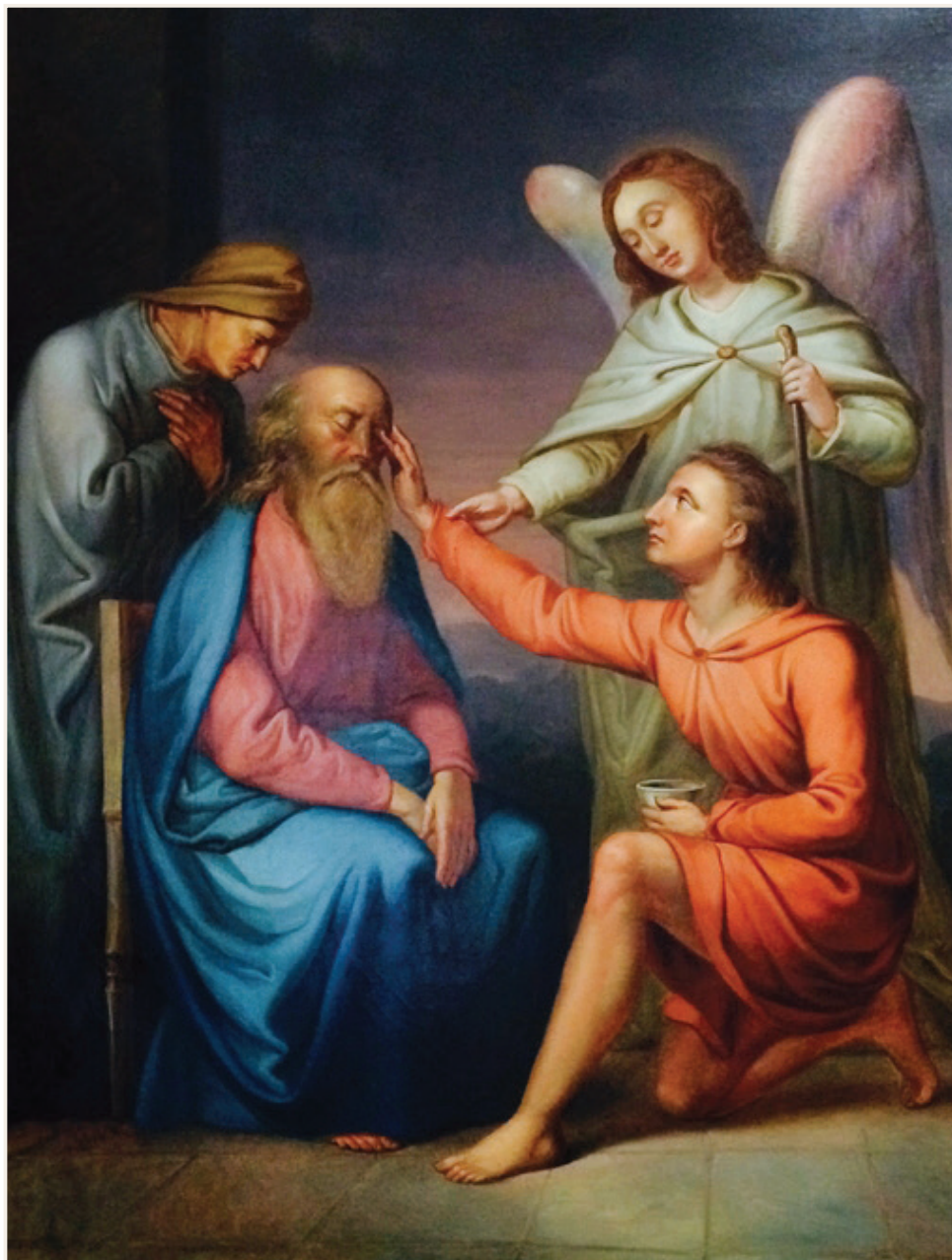

25. kép: **Anonym** (1730): Bordeaux, Iparművészeti Múzeum

27. kép: **Fagel, Leon** (1879): Tóbiás gyógyítja atyja szemét. Bronz relief. Szépművészeti Főiskola, Párizs

Tobit visszanyeri látását (Tóbiás könyve 11:11-15)

28. kép: **Ismeretlen festő:** Tóbiás gyógyít. Szemészeti klinika, Budapest

Rafael angyal fölfedi kilétét

Tóbiás könyve 12: 14-15)

„**RAFAEL**: Ne féljeteK, hallgassatok meg: Én magam továbbítottam igaz kéréseteket minden istenek Istene trónjához, és az Örök Jóság küldött engem Tóbiás védelmére, hogy ő megnyerhesse Sárát és visszaadhassa Tóbitnak szeme világát. Isten veletek, szolgáljátok tovább az Örök Jóságot, mert ti az Ő fiai vagytok, viseljétek türelemmel a nehéz fogságot, nincs messze az óra, amikor a dölyfös Ninive megsemmisül, és utódaitok láthatják Jeruzsálemet újjáépülni csillogó aranyból és drágakövekből (17) . (Részlet, J Haydn: Il Ritorno di Tobia)”

29. kép: **Rembrandt** (1637): Az arkangyal elhagyja Tóbiás családját. Olaj. Louvre, Paris

30. kép: **Suvee, Joseph, Benoit** (XVIII. sz.): Rafael elhagyja Tóbit házát. Macon, Ursuline Museum

Tóbiás könyve a zeneirodalomban

Oratóriumok

- Georg Friedrich Händel: TÓBIT (1764, London)
- Joseph Haydn: IL RITORNO DI TOBIA (1775, Bécs)
- Jonathan Dove: TOBIAS AND THE ANGEL (1999, London)
(A szerző és a cím után a bemutató éve és helye szerepel).

Georg Friedrich Händel (1685-1759) a bemutatót nem érthette meg. A három részes oratóriumot a német származású Christopher Schmidt, Händel zenei hagyatékának kezelője (korábban asszisztense és kottamásolója), valamint annak fia szerkesztette és állította össze. A szöveggönyvet Thomas Morell írta, aki 1746-tól dolgozott a zeneszerzőnek.

Meg kell itt emlékeznünk a komponista életének utolsó hét évéről, melyet szerencsétlen vaksága árnyékolt be.

1752. november 2-án a Guy's Hospital-ban William Bromfield szürkehályog műtétet végzett el nála – sikertelenül – majd 1753 elején a hírhedt utazó szemsebész, a „samless self-promoter” John Taylor újabb műtétet hajtott végre. (Ugyanaz a sebész aki 3 évvel előbb J.S.Bach mindkét szemén sikertelen szürkehályog műtétet végzett. Bach egy éven belül meghalt, és korabeli vélemények szerint: „Taylor had probably killed him...”) Händel 1753. január 27-én teljesen elvesztette látását.

Korabeli beszámolók szerint a **Sámson** oratórium előadásán, a „Total eclipse” ária részlete: „No Sun, no Moon, total eclipse”, Beard előadásában, Händel jelenlétében könnyeket csalt a zeneszerző és a közönség szemébe, akik páholya felé fordulva felállva köszöntötték őt. Utolsó műve a **Jephta** 1752. febr. 26-án már előre vetítette a szerző szomorú sorsát „How dark O Lord, are thy decrees („Mily sötétek Uram, a Te döntéseid”)

Joseph Haydn (1732-1809) Tóbiás hazatérése című olasz nyelvű oratóriumának librettóját Giovanni Gastone Boccherini írta. A bemutató 1775-ben Bécsben, a következő előadás szintén Bécsben 1784-ben, mindkettő Haydn vezényletével. Az olasz stílusú oratórium népszerűsége azonban csökkent a késői nagysikerű oratóriumai árnyékában és csak a mű eredeti koncepciójának helyreállítása után, a XX. szd. második felében kelt új életre.

Jonathan Dove (1959-) „Tobias and the Angel” Bemutató: 1999-ben Londonban. Dove a legismertebb kortárs zeneszerző Angliában. A libretto erősen modernizált változat, melyben Rafael idegenként viselkedik, a természetben különös hangokat hall, hallucinál. A vizi szörny hangját is felismerte, így lehetett megszéldíteni és kifogni.

A gyógyulásra vonatkozó részletek J. Häydn „Tóbiás visszatérése” oratóriumából

No. 14a Recitativo

Tóbiás: Hova rohansz el apám?

Tóbit: Állj meg Tóbiás, ne kövess engem! Amit teszel, hiábavaló dolog. Képtelen vagyok elviselni az éles fájdalmat, mely fúróként hatol pupillámba, és azon keresztül a szívembe hatol ez a keserű folyadék.

Tóbiás: Ó atyám! Viselj el még egy csöppet szemeidbe!

Tóbit: Micsoda szúró fájdalom! Hagyj engem vakon ó fiam. Ha ragaszkodsz ahhoz, hogy megmentesz engem, úgy meggyilkolsz a fájdalommal.

Rafael: Gyorsan végezd el amit elkezdté! Én tartani fogom apádat, most erősnek kell lenni, nem a könnyörületesség és az aggodás ideje van.

Tóbit: Ó Istenem, micsoda fájdalom! micsoda elviselhetetlen mártíromság!

Rafael: A hályog lehullt szemeiről. Nyisd ki a szemeidet! Régi tapasztalat szerint fokozatosan hozzászoksz a látáshoz.

Tóbiás: A feladat elvégezve. Láttam, ahogy az elszíneződött hályog lehullt atyám szemeiről, és hogy a Phoebus első sugarai mily nehezen jutottak be a szemébe, bezárta szemeit és ellenállt.

No. 16 Recitativo

Tóbit: Dicsőség a magasságos Istennek! Feleségem látlak ismét, ó Anna a szépséged semmit nem változott az elmúlt 8 évben!

A vakság és a Tóbiás könyve Rembrandt művészetében

Apja látássérült lehetett (16), több portré így ábrázolja: *A művész apjának képmása, 1630, Kopasz öregember képmása, 1632, Aggastyán képmása, 1657.* A Tóbiás könyve mintegy 50 festmény, rajz és rézkarc megalkotására készítette Rembrandot.

A vakságra vonatkozó főbb művei (16)

Tóbit megvádolja Annát (1626); Tóbiás visszatérése (1628); Sámson és Delila (1628); Alvó Tóbiás (1629); Tóbit és Anna (1629);. Sámson megfenyegeti apósát (1635); Tóbitot meggyógyítja a fia (1636.); Sámson megvakítása (1636.); Sámson menyegzője (1638.); Tóbit és Anna (1645); Tóbit Tóbiás üdvözlésére indul (1645); Jákób megáldja József fiait (1656); Tóbit és Anna (1659); Homérosz, amint egy írónak diktál (1662-63).

Irodalomjegyzék

1. Biblia – Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás, Szent István Társulat az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Budapest, 1982., Tóbiás könyve: 485-499 oldal.
2. Bibliismereti Kézikönyv, Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója Budapest 2008. Pecsuk Ottó (szerk.) Tóbit könyve, 416.o.
3. Pecsuk, O.: A vakság teológiai és irodalmi szerepe Tóbit Könyvében. Ibid.154.o.
4. Hermann,Z.: A „Tóbit könyve” és a varázsmese. Egy allegoria. Varázs/szótár, Academia edu.,Bp.2010
5. Pecsuk, O.: A deuterokanonikus könyvek. Pápai Református teológiai Akadémia, 2004 (97-110)
6. Littman, RJ: Tobit's blindness. Journal of Hebrew Scriptures, 2010,10
7. Sutton,B.: Selected Lectures and Essays, 4th Edit. 1920
8. Tompson,E and James RR:The blindness of Tobit, BJO 1931:15(9):516-518
9. Johnson, HA: Fish bile and cautery: trachoma treatment in art. J R Society of Med. 2005, 98(1) 30-32
10. Sziklai, P.: MSZT kongresszusa Szeged, 2010
11. Perera, CA:May's Manual of the Diseases of the Eye, 20th ed, William and Wilkins, Baltimore,1949:124-127.
12. Benke J.: Fertőző és járványos betegségek képekben, Trachoma: 2011: 17:19, PTE ÁOK Pécs
13. Fabini, JTh.: Doctrina de Morbis Oculorum, 1931,Pest
14. The History of Ophthalmology. Albert, DM és Edward, DS (szerk): Blackwell Science Cambridge, USA, 1996: Trachoma, pp 154-157
15. International Standard Bible Encyclopedia, Blindness in the Bible Encyclopedia – ISBE (Bible Hystory Online), www.bible-hystory.com/isb/B/BLINDNESS/
16. Carson,R.:Blindness and its significance in the works of Rembrandt. www.digitaltermpapers.com/b18.htm
17. Joseph Haydn: Il Ritorno di Tobia, Hungaroton, Budapest, 1972.

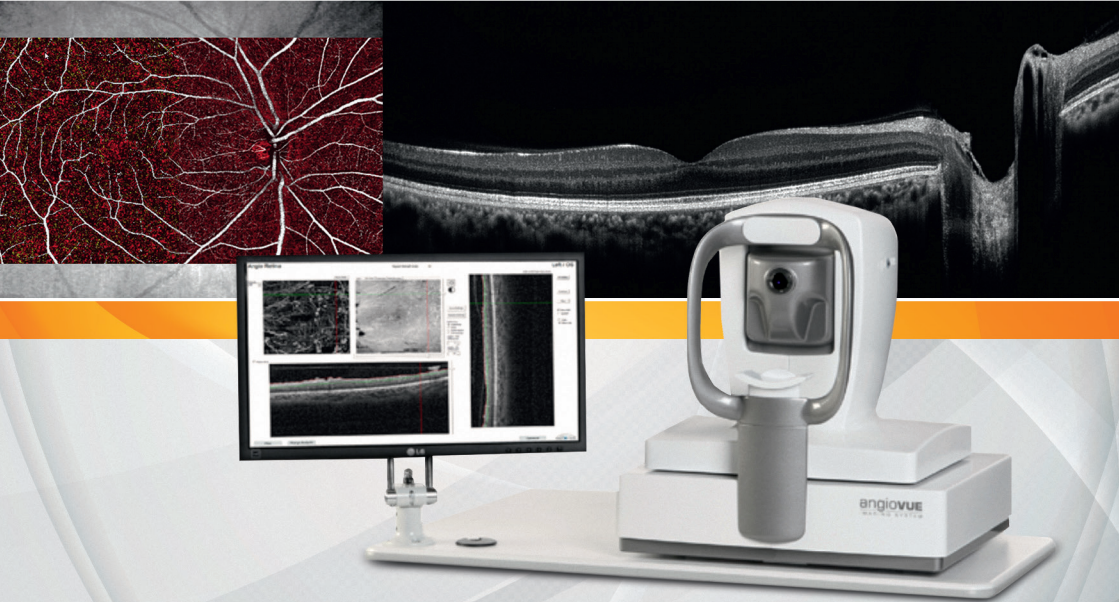

Grafikai tervezés, nyomdai előkészítés:
La Garde Stúdió
www.lagarde.hu

AngioVue™

IMAGING SYSTEM

✓ Képkotás ✓ Analízis ✓ Egyéni beállítások

SZÉLESKÖRŰ OCT KÉPKOTÁS

Az Avanti™ Widefield OCT egy nagyteljesítmény klinikai eszköz, ami átalakítja a szembetegségek diagnosztikájának eddigi útját az elülső szegmens-től egészen a choroidáig. Lehetővé teszi, hogy teljesen szemlyre szabott kezelést biztosítson páciensei számára.

A RETINA KÉPKOTÁS JÖVŐJE

Az Angiovue™ OCT Angiográfia (OCTA) a non-invazív képkotás segítségével új és értékes információt nyújt a klinikai gyakorlatban, és mérhető, számszerű adatokat biztosít a retina véráramlásáról.